

Bevezetés

Az interneten 2024. február 2-án jelent meg egy cikk,¹ amely arról tudósított, hogy a köztársasági elnök – egyébként közel egy évvel korábban – 2023 áprilisában kegyelmet adott a bicskei gyermekotthon igazgatóhelyettesének, akit korábban a bíróság jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre és foglalkozástól, illetve közügyektől eltiltásra ítélt. Az említett cikk nyomán az elnöki döntésről heves politikai, közéleti vita bontakozott ki, ami kegyelmi ügyként vált ismertté.² Jóllehet tény: a bíróság az érintett személyt büntetőjogi szempontból közvetlenül nem „pedofília” jellegű bűncselekmény elkövetése, hanem az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény, konkrétan „bűnsegédként elkövetett kényszerítés hatósági eljárásban büntette”³ miatt mondta ki bűnösnek; ám az a körülmény, hogy ez a cselekmény kiskorúakkal szembeni szexuális visszaéléssel összefüggő bűncselekményhez kapcsolódott, a közvélemény számára elfogadhatatlanná tette a kegyelmi jog gyakorlását.⁴

Pál Lajos

A KEGYELEM JOGI TERMÉSZETÉRŐL A KEGYELMI ÜGY KAPCSÁN

1 KAUFMANN Balázs: Novák Katalin kegyelmet adott a bicskei gyerekotthon pedofil exigazgatóját fedező bűntársnak, *444.hu*, 2024. 02. 02. URL: <https://444.hu/2024/02/02/novak-katalin-kegyelmet-adott-a-bicskei-gyerekotthon-pedofil-exigazgatojat-fedezo-buntarsnak>. Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

2 A „kegyelmi ügy” történéseinek átfogó, igen részletes bemutatása ismerhető meg itt: Novák Katalin kegyelmezési ügye, *wikipedia.org*, URL: https://hu.wikipedia.org/wiki/Nov%C3%A1k_Katalin_kegyelmez%C3%A9si_%C3%BCgye. Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

3 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 278. § (1)–(2) bekezdés, Kúria Bfv.III.1.191/2022/13.

4 GÁL István László: A köztársasági elnöki kegyelem jogintézményének múltja és lehetséges jövője, *ujbtk.hu*, 2024. 02. 12. URL: <https://ujbtk.hu>.

Pál Lajos. Fotó: Füle Tamás | parokia.hu

Egy újabb internetes közlemény⁵ február 11-én már kifejezetten a kegyelmi ügy meghatározó szereplőjeként, a döntés „kijárájaként” nevezte meg Balog Zoltán püspököt és akkori zsinati elnököt; az ő személyes, általa sem vitatott érintettsége, illetve az, hogy a közbeszéd közbenjárását és egyházi vezetői minőségét összemosta, kihatott a református egyház megítélésére is.⁶ Nyilvánvalóan ez utóbbi körülmény is erősen ösztönözte, hogy – a politikai és közéleti vitával párhuzamosan – a református egyházban és közösségekben is elinduljon egy – a konkrét ... túlmutató - diskurzus⁷, ami lényegét illetően a mai napig sem tekinthető lezártnak, noha – úgy tűnik – maga Balog Zoltán és az egyházvezetés jelentős része ezen igyekezett viszonylag gyorsan túllépni.

A református közösségeken belüli polémia természetesen nem pusztán a konkrét esetre, sokkal inkább a kegyelem teológiai, biblikus értelmezésére, a kegyelmi botrány református egyházra gyakorolt hatására, az egyház és állam viszonyának problémáira koncentrált, de emellett fel-felbukkantak a kegyelem közjogi, büntetőjogi vonatkozásaival kapcsolatos érvelések is; jóllehet, ezek inkább mentegető(ző) szándékról, de mindenképp az elnöki kegyelem jogi természetének félreértéséről tanúskodtak. Kezdetben többen is állították: a konkrét ügy valójában pusztán (köz)jogi probléma, hiszen csak a köztársasági elnök kegyelmezési jogának gyakorlása vet(het) fel kérdéseket, Balog Zoltán magán-személyként járt el, így ennek megítélése egyházi belügy. Ez egyébként tagadhatatlanul hordoz magában némi ellentmondást, hiszen maga Balog Zoltán is utalt arra, hogy lelkeszként kötelességének érezte a közbenjárást. A probléma nyilvános vitatását számosan – köztük az érintett is – kifejezetten a református egyház elleni támadásként fogták fel.

Ma már jól látható: a református közéleti diskuszióban a konkrét ügy tanulságaként sok más, morális, illetve a református egyház szervezetét, vezetését, működését érintő súlyos kérdés is felmerül(t), és a kialakult vita messze nem szorítkozott a kegyelem értelmezésének hitbéli kérdéseire.

A dolgozat az elnöki kegyelem szorosan vett jogi vonatkozásait, illetve ezek tükrében a tárgybéli ügy tanulságait kívánja tárgyalni; különösen az előbb említett félre-

hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-koztarsasagi-elnoki-kegyelem-jogintezmenyenek-multja-es-lehetseges-jovoje/, 4. Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

5 PANYI Szabolcs – SARKADI Zsolt: Fideszes körökben Balog Zoltán püspököt, korábbi minisztert sejtik a Novák bukását hozó kegyelmi döntés mögött, *telex.hu*, 2024. 02. 11. URL: <https://telex.hu/direkt36/2024/02/11/fideszes-korokban-balog-zoltan-puspokot-korabbi-minisztert-sejtik-a-novak-bukasat-hozo-kegyelmi-dontes-mogott> Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

6 „[...] az állam, valamint a református egyház vezetői kéz a kézben kegyelmeztek meg a szörnyeteg igazgató bűntársának [...]”, „[...] Magyarországon az eddig nyilvánosságot látott egyházon belüli visszaélések a katolikus egyházat, a kegyelmi döntés kijárása pedig a református egyházat érintette [...]” OROSZ Anna: A kegyelmi ügy csak most kezdődik!, *valaszonline.hu*, 2025. 01. 31. URL: <https://www.valaszonline.hu/2025/01/31/orosz-anna-kegyelmi-ugy-evfordulo-velemenyl> Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

7 Ennek több markáns példája volt: KODÁCSY Tamás: Kegyelmet csak vétkesnek lehet adni, *parokia.hu*, 2024. 03. 11. URL: <https://www.parokia.hu/v/kegyelmet-csak-egy-vetkesnek-lehet-adni/> Utolsó letöltés: 2024. 03. 24.; a Nem hallgathatunk – református egyháztagok nyilatkozata, *valaszonline.hu*, 2024. 03. 21. URL: <https://www.valaszonline.hu/2024/03/21/reformatus-egyhaz-balog-zoltan-nyilatkozat-kegyelmi-ugy/> Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.; de kétségtávolú ilyen volt számos előadóval a Ráday Házban megtartott Református Megújulási Konferencia (2025. január 29.) is.

értések okán nem mellőzhető, hogy megkíséréljük tisztázni az ügy kapcsán felmerülő – szigorúan vett – közjogi kérdéseket. Indokolja ezt az is, hogy az egész probléma mégiscsak egy elsődlegesen közjogi, büntetőjogi problémából „nőtt ki”; és emellett az sem érdektelen, hogy – épp a kegyelem jogi jellegéből fakadóan – milyen tanulságokkal kell szembenéznünk a „kegyelmi ügyben” tanúsított egyházi vezetői magatartások esetében.

1. A kegyelmezés joga

A kegyelem – *általános értelemben* – Petrétei József megfogalmazása szerint „a megtorlás elengedését, a büntetés enyhítését jelenti, [...] megbocsátást fejez ki, vagyis azt, hogy az elkövetett bűnt, az okozott sérelmet nem róják fel többé. [...] [A] kegyelemben irgalom, illetve könyörület fejeződik ki, [...] mert a kegyelem a jóakaratra – mint a morális cselekvés kritériumára – alapozódik: olyan tudatos és szándékos cselekvés, amelyre méltánylást érdemlő okból kerül sor. Ebből következően a kegyelmezésnek – mint megbocsátásnak – morális vonatkozása van.”⁸ Ehhez képest a kegyelmezés mint *közhatalmi aktus* – szűkebb felfogásban – *kizárólag* a büntetőjogi felelősséggel összefüggésben értelmezhető, „a bűncselekmények elkövetőjének javára történő államhatalmi beavatkozás kivételes eszköze, amelynek alkalmazására méltányossági és célszerűségi okokból kerül[het] sor”, ebben az értelemben tehát „olyan hatalmi aktus, amely jogi formát ölt”.⁹ A kegyelmezés – az Alkotmánybíróság határozatának indokolása szerint – lényegében nem más, mint „a jogellenes cselekmények meghatározott köre tekintetében lemondás az állam büntető igényéről”,¹⁰ és e lemondással kapcsolatos jogot gyakorolja a köztársaság elnöke.

2. Az egyéni kegyelmezési jog

A kegyelmezés tekintetében az Alaptörvény különböztet az Országgyűlés által gyakorolható *közkegyelem* (amnesztia) és a köztársasági elnöki hatáskörbe tartozó *egyéni kegyelmezési jog* intézményei között.¹¹ A kegyelmezés joga eredetét tekintve uralkodói jog,¹² és az egyéni kegyelem joga – ritka kivételtől eltekintve – ma is az államfők által gyakorolt hatáskör, így az Alaptörvény is *kizárólagos* elnöki jogként fogalmazza meg. Az Alkotmánybíróság még korai határozatában rögzítette: „A kegyelmezési jog lényegében korlátlan, köre, mértéke és feltételei tekintetében a kegyelmezési jog gyakorló-

8 PETRÉTEI József: A köztársasági elnök kegyelmezési jogáról, in CSINK Lóránt – SZABÓ István (szerk.): *Az államfő jogállása II.*, Budapest, Pázmány Press, 2015, 29–54, 34.

9 Uo.

10 1624/B/1991. AB határozat II.4. pont.

11 Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdés j) pont, illetve 9. cikk (3) bekezdés n) pont.

12 KILÉNYI Géza: Az egyéni kegyelmezési jogkör az alkotmányfejlődés tükrében, in PETRÉTEI József (szerk.): *Emlékkönyv Ádám Antal egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*, Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2000, 117–130, 177.; PETRÉTEI: i. m., 36.

jának céljától és elhatározásától függ.”¹³ Az egyéni kegyelmezési jog tehát „alapvetően alkotmányjogi kategória és csak másodlagosan tartozik a büntető eljárásjog szabályozási körébe”.¹⁴ Az Alaptörvény csak létrehozza az egyéni kegyelem – feltételek nélküli – hatáskörét, majd külön törvények konkretizálják ennek egyes típusait (jogcímeit), alkalmazásának eljárásrendjét; hangsúlyozva azonban, hogy mindez nem eredményezheti az elnöki jogkör gyakorlásának megakadályozását vagy a kegyelem gyakorlására irányuló *diszkrecionális jog* csorbítását.¹⁵

Az a megoldás tehát, hogy az Alaptörvény pusztán a kegyelmezés hatáskörét teremti meg, és – a jelzett megszorításra tekintettel – a büntető szabályokra bízza a konkretizálást, lényegében azt eredményezi, hogy „a jogkör tartalmát »egyszerű« törvények segítségével alkotmánymódosítás nélkül lehet tágítani vagy szűkíteni”.¹⁶ Ehhez képest sajátos, noha alkotmányjogi szempontból megfelelő megoldás az Alaptörvény 2024. évi módosítása, amely szokatlan módon *tárgyilag* úgy korlátozza a köztársasági elnök kegyelmezési jogát, hogy sarkalatos törvény számára felhatalmazást ad bizonyos, a gyermek sérelmére elkövetett szándékos bűncselekmény esetén az egyéni kegyelmezési jog gyakorlásának kizárására.¹⁷ Erre nézve nehezen vitatható állítás, hogy ez „a módosítás nem kiérlelt alkotmányjogi és büntetőpolitikai megfontolás eredménye, hanem egy konkrét politikai problémára érkező válaszreakció”.¹⁸ A módosítás kapcsán számos szakmai ellenérv fogalmazódott meg: „Elvi jellegű ellenvetés, hogy a módosítás tartalma nem felel meg egy alkotmány absztrakciós szintjének.” Emellett állítják: „Jogforrási problémát eredményezhet, hogy míg a bűncselekményeket egyszerű többséggel határozza meg az Országgyűlés, a kegyelemből kizárt bűncselekményeket sarkalatos törvény.”¹⁹ De messzeható problémát okozhat – mellőzve ennek részletesebb kifejtését²⁰ –, hogy „[a]z egyéni kegyelmi jogkör korlátozásának az »ára« a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés megszüntetése lenne”.²¹

A fent hivatkozott kifogásokon túl megítélésem szerint az alaptörvényi módosítás jól jelzi a kegyelmi jog természetének súlyos félreértését is, hiszen nem kétséges, „[a]z egyéni kegyelem nem cselekménytípusra, hanem személyre vonatkozik”,²² a kegyelmet

13 1624/B/1991. AB határozat II.4. pont.

14 KILÉNYI: i. m., 117.; PETRÉTEI: i. m. 29.; GÁL: i. m., 3.

15 PETRÉTEI: i. m., 32–33.; KILÉNYI: i. m., 124.

16 KILÉNYI: i. m., 124.

17 Alaptörvény 9. cikk (8) bekezdés, Btk. 104. §, Be. 861/A. §, Bv.tv. 30. § (2a) bekezdés.

18 CSINK Lóránt: Egy lemondás margójára: alkotmányjogi gondolatok felelősségről, kegyelemről és kormányformáról, *Alkotmánybíróági Szemle*, 15. évfolyam, 2024/1, 2–8, 7.

19 Uo.

20 „Részben elvi, részben gyakorlatias probléma, hogy Magyarország az Emberi Jogok Európai Bíróságán több ügyet elvesztett a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés miatt. A magyar álláspont eddig az volt, hogy az elnöki kegyelem a valóságban tényleges reményt ad a szabadságra, és az eddigi jogalkotási tendenciák épp a kegyelem objektív jellegét, kiszámíthatóságát voltak hivatottak erősíteni. Amennyiben egyes bűncselekmények esetében nem gyakorolható kegyelem, ez a hivatkozási alap elvész.” CSINK: i. m., 7.

21 GÁL: i. m., 5.

22 CSINK: i. m., 3.

tudniillik az elkövetett bűntől, annak súlyától függetlenül kaphatja a bűnös, feltéve, ha olyan különös körülmények állnak fenn, amelyek – a közfelfogás szerint – szükségte-
lenné teszik a büntetés kiszabását vagy végrehajtását.

Egyet kell érteni azzal is, hogy valójában a kegyelmi ügy „alkotmányjogi tovább
gyűrűzése a köztársasági elnök kegyelmezési jogkörének módosítása. [Ez pedig] több
gyakorlati és elvi problémát okoz, mint amennyit megoldani látszik.”²³

3. A kegyelem jogcímei (típusai)

Ahogy említettem, az Alaptörvény kizárólag a hatáskört telepíti, az egyéni kegye-
lem egyes jogcímeit (típusait), illetve az irányadó eljárásrendet a büntetőjogi szabályok
állapítják meg.

Eszerint az *eljárási* kegyelem a büntetőeljárás megindítását vagy lefolytatását (az
ítélet meghozatalát) akadályozza,²⁴ a *végrehajtási* kegyelem a bíróság által jogerősen
kiszabott, de még végre nem hajtott büntetés (mellékbüntetés) és bizonyos intézkedé-
sek foganatosítását zárja ki,²⁵ míg a kegyelemből történő *mentesítés* a büntetett előélet-
hez fűződő hátrányok megszüntetését jelenti,²⁶ aminek következményeként az elítélt
személyt ugyan büntetlen előéletűnek kell tekinteni, ami azonban nem terjed ki a hát-
rányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek nyilvántartásából
való törlésre. *A tárgyalta ügyben egyébként végrehajtási és mentesítési kegyelem is született.*

4. A kegyelmi döntés önállósága és az ellenjegyzés

Az egyéni kegyelemről való döntés joga az Alaptörvény szerint – korábban és ma is
– kizárólag a köztársasági elnöké; ahogyan az Alkotmánybíróság fogalmaz: „A köztár-
sasági elnököt az erre irányuló eljárás során valódi döntési jogkör illeti meg abban a
tekintetben, hogy kegyelmezési jogával kíván-e élni vagy sem, [...] a kegyelem gyakor-
lására vagy megtagadására vonatkozó előterjesztések a köztársasági elnököt nem kötik.”²⁷

A korábbi alkotmányos megoldás a köztársasági elnök döntési jogkörét annyiban
korlátozta, hogy *pozitív* kegyelmi határozatának érvényességéhez szükség volt a kormá-
ny valamely tagjának, jellemzően az igazságügyminiszternek az ellenjegyzésére. Az
ellenjegyzési jogot azonban az Alaptörvény 2024-ben történt módosítása megszüntette;
így ma már teljes joggal állíthatjuk: semmi, illetve senki sem korlátozhatja az elnököt
kegyelmi jogának gyakorlása során. Tény, az ellenjegyzés megszüntetését a tárgyalta
kegyelmi ügy kapcsán, annak tapasztalata alapján indítványozta a Kormány, és a módo-
sítás sokkalta inkább tűnik egy konkrét politikai problémára érkező válaszreakciónak,

23 Uo., 8.

24 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) CX. fejezet.

25 A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv.tv.) 45–46. §

26 Btk. 25. §, 99. §, 104. §

27 47/2007. (VII. 3.) AB határozat.

mintsem „kiérlelt alkotmányjogi és büntetéspolitikai megfontolás” eredményének,²⁸ ám az is igaz, hogy az ellenjegyzés intézménye kapcsán már jóval korábban folyt szakirodalmi vita, és az ellenjegyzés szükségességét, létjogosultságát sokan vitatták.²⁹ Kilényi Géza már 2000-ben megkérdőjelezte az ellenjegyzés szerepét: „Az alkotmányfejlődés [...] már régen túllépett azon a »klasszikus« modellen, hogy az államfő valamennyi aktusához miniszteri ellenjegyzés szükségeltetik. [...] Ha van olyan jogkör, ahol ennek fenntartása indokolatlan, akkor az egyéni kegyelem tárgyában hozott döntés minden bizonnyal ilyen.”³⁰ Bartos Blanka is feltette a kérdést: „A kegyelmezési jog miért nem az önállóan gyakorlandó jogkörbe van besorolva?”; majd kifejti, hogy nézete szerint a miniszter ellenjegyzési joga azt eredményezi, hogy „valójában nem [...] az államfő gyakorol kegyelmet az igazságszolgáltatás alól mentesülni kívánó személyek felett, hanem [...] a végrehajtó hatalom”.³¹

Az előbbiekkal ellentétben Csink Lóránt inkább az ellenjegyzési jog fenntartása mellett érvelt: „[...] komoly dogmatikai ellenvetés, hogy az Alaptörvény módosítása áttöri az ellenjegyzés intézményét. Ahogy az a korábbiakból kitűnik, nemzetközi összehasonlításban egyáltalán nem példa nélküli, hogy az egyéni kegyelem gyakorlása nem ellenjegyzéshez kötött. A magyar szabályozás azonban mindeddig az volt, hogy csak akkor nincs szükség ellenjegyzésre, ha alkotmányos oka van a kormány távoltartásának. Ilyen ok a kegyelmezés tekintetében nincs, épp ellenkezőleg, a vizsgált ügy azt mutatja, hogy kifejezetten szükség van a politikai felelősség vállalására.”³² Petrétai József is az ellenjegyzés célszerűségét emelte ki: „Az egyéni kegyelmi döntésnek [...] nem pusztán jogi következménye van, hanem jogpolitikai jelentősége is kimutatható. Mivel a jog- és büntetőpolitika alakítása a Kormányt és az Országgyűlést illeti meg, ez indokolja az ellenjegyzés intézményének alkalmazását is. [...] Az ellenjegyzés [...] alkalmas eszköz arra, hogy befolyásolja az államfő kegyelmezési gyakorlatát, és megakadályozhatja e hatáskör indokolatlan vagy túl gyakori felhasználását, illetve a politikailag – különösen a közvélemény előtt – nem vállalható kegyelmi döntések érvényesíthetőségét.”³³

5. A kegyelmezési jog természete

Fontos hangsúlyozni: „a kegyelmezési jog gyakorlása nem igazságszolgáltatási aktus”,³⁴ ennek során „[a] köztársasági elnök nem igazságszolgáltató tevékenységet végez”.³⁵ A büntető ügyben történő igazságszolgáltatás, a bűnös megbüntetése az állam büntető

28 CSINK: i. m., 7.

29 KILÉNYI: i. m., 121–122, 126–130.; BARTOS Blanka: Az államfői kegyelem a 21. században – A kegyelmi intézmény lehetséges reformjai, *Jog–Állam–Politika (JÁP)*, 12. évfolyam, 2020/2, 153–168, 165.; PETRÉTEI: i. m., 40.; CSINK: i. m., 4.

30 KILÉNYI: i. m., 129–130.

31 BARTA: i. m., 157.

32 CSINK: i. m., 7.

33 PETRÉTEI: i. m., 40.

34 KILÉNYI: i. m., 127.

35 PETRÉTEI: i. m., 42.

igénye, és ennek érvényesítése a bíróságok feladata. Ennek tükrében az államfő számára az Alaptörvényben biztosított egyéni kegyelmezési jog lényegét tekintve nem más, mint erről a büntető igényről való lemondás; ami fogalmilag eljárási kegyelem esetén a büntető eljárás lefolytatásáról, illetve a büntetőjogi felelősség jogerős megállapítása után a kiszabott büntetés végrehajtásáról való lemondást jelenti.³⁶

Világosan látható tehát, hogy a kegyelmi kérvényről való döntés, legyen az akár pozitív, akár negatív, *nem tekinthető a hatósági vagy bírósági döntés felülbírálatának*.³⁷ Az elnöki kegyelem funkciója semmiképp sem egy „elhibázott” bírósági döntés korrekciója; „[a] bíróság tévedésének kimutatására, az ártatlanság bizonygatására számos rendes és rendkívüli jogorvoslati eszköz van, de ezek egyikébe sem tartozik a kegyelem”.³⁸ A köztársasági elnök nem a bírói döntést mérlegeli felül, hanem egy értékválasztáson alapuló (politikai) döntést hoz arról, hogy (szerinte) indokolt-e eltekinteni az állam büntető igényétől. Különösen jól érzékelhető ez a konkrét ügyben, hiszen a Kúria az előterjesztett rendkívüli jogorvoslatot (felülvizsgálati kérelmet) már a pozitív kegyelmi döntést *követően* bírálta el, és ennek ismeretében sem változtatott a jogerős ítéleten, azt hatályában fenntartotta.

Az államfő semmi esetre sem az érintett személy bűnösségéről dönt, és ez irányadó akkor is, ha a kegyelmi kérvényt elutasítja; a bűnösség megítélése tudniillik kizárólag a bíróság joga és feladata. Megjegyzem: ítéletében a bíróság mindig a bűnösségről, sosem az ártatlanságról határoz, a bűnösség megállapításának hiányát értékeljük laikusként ártatlanságnak. Az ítélet érdemét tehát az elnöki kegyelem semmi módon nem érint(het)i, csak annak végrehajtását – részben vagy egészben – akadályozza. A bírói tevékenység lényege a jogszabályi rendelkezés konkrét ügyben történő alkalmazása, melynek során kötelező erővel dönt. Ehhez képest az államfő kegyelmezési jogának gyakorlása során nem az adott ügyet bírálja el; feladatának és tevékenységének nem ez a célja, hanem a megbocsátás. Noha mind az ítélkezés, mind a kegyelmezés *alanya*, ha úgy tetszik érintettje, azonos: a cselekményt elkövető személy, ám *tárgyuk* nyilvánvalóan eltérő. Amíg a bíróság magáról a tettről mond ítéletet, azaz azt dönti el, hogy a vádlott elkövette-e a cselekményt, és ha igen, a büntetőjog hogyan minősíti azt, addig a kegyelmezés során *nem az elkövetett bűn* van a középpontban, hanem a (bűnös) személy, az ő körülményeit mérlegelik; akár azokat is, amelyeket a bíró az eljárás során nem vett vagy nem vehetett figyelembe. Bizonyos fokú „kegyelmi” joga egyébként – a törvény szigorú keretei között – az ítélkező bíróságnak is van, hiszen a büntetés kiszabása során sok körülményt mérlegelhet, így akár a büntetés végrehajtását is felfüggesztheti, sőt szélsőséges esetben magát a büntetést is mellőzheti.

Újfent ki kell emelni: a kegyelmezés lényege nem a bűnösség vagy ártatlanság megítélése. Ez a konkrét ügyben azért lényeges, mert Balog Zoltán a nyilvánosság előtt közbenjárását azzal indokolta, hogy meggyőződött az érintett ártatlanságáról, és ezért tartotta őt érdemesnek a kieszközölt közjogi kegyelemre. Nem vitás, a személyes

36 31/1997. (V. 6.) AB határozat.

37 KILÉNYI: i. m., 124, 127.; PETRÉTEI: i. m., 43.; CSINK: i. m., 3.

38 CSINK: i. m., 2.

meggyőződésnek nem kell az ítéleti rendelkezéssel szükségképpen azonosulnia, ám aki úgy gondolja, hogy a köztársasági elnök kegyelme a „téves” bírói ítélet korrekciójának lehetséges eszköze, amit az „ártatlanul” elítélt személy kiérdemel, és ezért jár közben az elítélt érdekében, az a jogintézmény rendeltetését alapjaiban érti félre. Kegyelem ugyanis – tekintsünk most el az eljárási kegyelem lehetőségétől, lévén ez ügyben nem erről volt szó – kizárólag bűnös, a bíróság által jogerősen elítélt számára adható, az ártatlannak „igazság”, felmentés „jár”, amire egyébként ebben az ügyben is adottak voltak a rendes és rendkívüli perorvoslati eszközök, amiket az érintett igénybe is vett. Balog Zoltán egyébként – elmondása szerint – meggyőződését az érintettel folytatott másfél órás beszélgetésre alapozta.³⁹ Tudni nem tudhatjuk, csak remélhetjük, hogy Balog Zoltán nem kizárólag e beszélgetés alapján alakította ki véleményét; mindazonáltal számomra továbbra is fontos kérdés: vajon ismerte-e az ügyben született bírósági ítéleteket. Ez egyébként azért is lényeges információ lenne, mert ezekben részletesen olvasható az az egyértelműnek tűnő történeti tényállás, amin a bűnösséget megállapító döntések alapulnak: „*Nem vitásan* a II. rendű terhelt a cselekményével éppen az ellenkezőjét tette annak, mint ami a gyám feladata, vagyis a szülői felügyelet alatt nem álló kiskorú gondviselése és törvényes képvisellete, a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, nevelésének elősegítése. *Nem kétséges*, hogy a II. rendű terhelt a maga részéről a részesi cselekménye során minden segítséget megadott az I. rendű terheltnek, az általa megvalósított bűncselekmény eredményessége, leplezése érdekében.”⁴⁰ Ne feledjük: aki a jogerősen elítélt személyt ártatlannak tekinti, a fundamentumot, tudniillik azt az ítéleti tényállást vonja kétségbe, amin a bírói döntés, maga az ítélet nyugszik. Jó lenne tudni, a konkrét ügyben erre mi adhatott alapot.

Továbbá joggal tehető fel az a kérdés is, ha az ártatlanság már egy rövid beszélgetés alapján megítélhető, mi értelme a költséges büntetőeljárásnak, a nyomozó hatóság, az ügyészség, a védőügyvéd, a szakértők, no meg három bírói fórum kilenc szakbírája munkájának. Laikus kívüllállóként gondolhatjuk-e komolyan, anélkül, hogy magunkra vonnánk a hübrisz ítéletét, hogy az érintett személy szubjektív történetmesélése, személyes körülményeinek megismerése önmagában elégséges alap lehet arra, hogy kétségbe vonjuk a jogerős büntető ítélet igazságát, és a közvélemény előtt megingassuk az ebbe vetett bizalmat? Az elítélt ártatlanságával érvelni a kegyelem érdekében azért is fölöttebb kétséges, hiszen a kegyelem alapja csak az elítélést, de – jellemzően – az elkövetést követően felmerült körülmény lehet.

Az „*ártatlanság vélelme*” a büntetőjog egyik alapvető intézménye, aminek lényege, hogy senkit sem lehet bűnösnek tekinteni mindaddig, amíg ezt az erre rendelt bíróság meg nem állapította. Ám ebből szükségképpen az is fakad, hogy a bűnösséget jogerősen megállapító bírósági ítélet után ennek ellenkezője sem állítható, tehát akit elítéltek, nem tekinthető ártatlannak. A bírósági ítélet elfogadása, a *res judicata* igazságának tisztelete

39 „Nagyon súlyos hibát követtem el” – Balog Zoltán a 777-nek beszélt először a kegyelmi ügyről – Videó!, *777blog.hu*, 2024. 06. 13. URL: <https://777blog.hu/2024/06/13/nagyon-sulyos-hibat-kovettem-el-balog-zoltan-a-777-nek-beszelt-eloszor-a-kegyelmi-ugyrol-video/> Utolsó letöltés: 2025. 05. 25.

40 Kúria Bfv.III.1.191/2022/13. [56-57], BH 2024.1.3.

tudniillik a jogbiztonság alapvető garanciája, ami Ulpianus óta többezer éves alapvetés, mondhatni a jogállam fundamentuma. Kétségbe vonhatjuk-e a bíróság jogerős ítéletének igazságát, pusztán azért, mert személyesen nem értünk vele egyet, jóllehet az ügyet a maga teljességében nem is ismerjük? Az Alkotmánybíróság egyik döntésében kifejtette: „A bírói döntés helyessége, megfelelősége nem csupán az eljárásban részt vevő felek érdeke, hanem végső soron közügy: az egész társadalom érdeke, hogy a bíróságok megfelelő, jogszerű és társadalmi mércével mérve igazságos döntéseket hozzanak.”⁴¹ Épp ezért fontos – különösen közszereplőként – az ítéletek nyilvános bírálatakor az önmérséklet!

6. Döntés a kegyelemről

Már említettem, az egyéni kegyelmezés joga – az Alaptörvényből fakadóan – a köztársasági elnök *kizárólagos* hatásköre. A kegyelmi határozatot – sem elutasító, sem helyt adó döntés esetén – nem kell megindokolni, ezzel szemben jogorvoslatnak sincs helye. Mindez szükségképpen fakad abból, hogy „[a] kegyelmezés *diszkrrecionális jogkör*, [...] erről az államfő teljesen szabad belátása szerint, az ügy érdemében mérlegelve, tartalmilag jogi kötöttség nélkül, egyedi döntést hozhat, vagyis kizárólag saját megítélésétől függ, hogy részesíti-e kegyelemben – és milyen mértékben – az érintettet”.⁴² Ez abból is következik, „hogy a kegyelem feltételei jogilag nem szabályozottak, így a kegyelem elutasítását jogi úton fogalmilag kizárt megtámadni”.⁴³ Azt tudniillik, hogy mire alapozható az egyéni kegyelem, jogszabály nem írja elő. A kegyelmezési jog azonban csak *kivételes, korrekciós hatáskörként* értékelhető. A kegyelmi döntés szabadságának határait értelemszerűen megvonja a kérelem tartalma, hiszen végül is erről kell határozni; de az elnök végrehajtási kegyelem esetén „[s]em járhat el tetszőlegesen: csak olyan büntetőjogi jogkövetkezményt alkalmazhat, amelyet a büntető törvény tartalmaz”.⁴⁴

A kegyelmi döntésnek, amint erre már utaltunk, „nem pusztán jogi következménye van, hanem jogpolitikai jelentősége is kimutatható”,⁴⁵ ami mindenképp visszahat rá. „[A] kegyelmezési jog gyakorlását befolyásolja a büntetőpolitika, különösen a bűnözés helyzete, a bűncselekmények gyakorisága, jellege, és társadalmi megítélése, továbbá a társadalom életviszonyainak védelme, illetve a társadalom biztonságérzete, valamint az igazságszolgáltatás érdeke a büntetőpolitika – rá eső részének – megvalósításában”.⁴⁶

Az Alkotmánybíróság határozata szerint az államfő „[d]öntésében kifejezésre juttathat méltányossági, humanitárius és saját értékrendjéből fakadó erkölcsi szempontokat”.⁴⁷ Tehát a kegyelmezés indokai sokfélék lehetnek, mégis alapvetően a társadalom morális közmegegyezésén kell nyugodniuk; azaz olyannak kell lenniük, amelyek miatt

41 3214/2022. (V. 11.) AB határozat.

42 PETRÉTEI: i. m., 44–45.

43 Uo.

44 Uo.

45 Uo., 40.

46 Uo.

47 47/2007. (VII. 3.) AB határozat.

alaposan gondolható, hogy szükségtelen, sőt esetleg erkölcsileg már káros is az adott személlyel szemben az állami büntető hatalom érvényre juttatása. Másképp: a kegyelem megadásának indokai nyomósabbak, mint a bűnös megbüntetése. „E nélkül ugyanis a kegyelem ellenkező hatást válthat ki, és alkalmazása önkényesnek, igazságtalannak minősülhet: a kegyelem ugyanis az állam büntetőjogi igényével és a kiszabott büntetések érvényesíthetőségével szemben áll, ezért gyakorlása csak különleges indokok alapján, szűk körben és ritka alkalmakkor igazolható.”⁴⁸

Említettük: az egyéni kegyelmezési jog gyakorlása az állam nevében történő lemondás a büntető igényről, ezért „a kegyelmezési jog – bizonyos értelemben – összefüggésbe hozható az államfő Magyarországot képviselő jogával, illetve a nemzet egységét kifejező jellegével”.⁴⁹ A kegyelmezési eljárás során fontos szempont, hogy a köztársasági elnök hatáskörének gyakorlásakor mint az állam képviselője jár el, és ennek során „hozzá kell járulnia a nemzet és az állam egységéhez, vagyis e jogkör gyakorlásakor tekintettel kell lenni a köztársasági elnök integrációs funkciójára, vagyis arra, hogy a kegyelmezési jog gyakorlásával az állam integrációját kell lehetővé tennie, az állam egységének fennmaradását kell elősegítenie”.⁵⁰ A nemzeti egység kifejezésének a kegyelmezés során is meglévő igényére egyébként a köztársasági elnök 181/2024. (VII. 18.) KE határozata (a továbbiakban: KE határozat) is utal, amikor az elnök a nyilvánosság számára is összefoglalta az egyéni kegyelmezés jogának gyakorlása során irányadó szempontokat.

A tárgyalat ügyben azonban jól láthatón valami félresiklott: a közvélemény – épp a bűncselekmény jellege okán – értetlenül és – talán nem túlzás – felháborodva is fogadta a kegyelmi döntést. Az tudniillik semmikképp sem volt számára elégséges és elfogadható ok a kegyelemre, azaz a szerinte kiérdemelt büntetés mellőzésére, hogy befolyásos személyek úgy gondolták: a bíróság hibázott, az elkövető (szerintük) valójában ártatlan. A közvélemény „igazságérzete” ennél nyomósabb indokra várt; jóllehet a kegyelmi döntés valódi magyarázatát a mai napig nem ismerhette meg. Az persze kétségtelően ellentmondás, hogy az emberek ebben az ügyben épp az ítélet tárgyát képező cselekmény, és *nem az elkövető személye* miatt várták el az indokolást, holott maga a tett, annak jellege vagy súlya, ahogyan erre fentebb már utaltam, ebből a szempontból közömbös.

Azt tehát – indokolás hiányában – nem tudhatjuk, milyen morális megfontolás alapján adott kegyelmet az államfő, a Kúria erkölcsi állásfoglalása azonban az ítéletből megismerhető: „[...] nyilvánvaló, hogy az elkövető személyében rejlő társadalomra veszélyesség fokozott, ha a gyermekek védelme érdekében működő intézmény, egy gyermekotthon első (az I. rendű terhelt) és második számú vezetője (a II. rendű terhelt) az, aki éppen az ellenkezőjét teszi, mint ami a törvényi és erkölcsi kötelezettsége, [...] ami nem csupán a büntetőjog által, hanem erkölcsileg is mélyen elítélendő cselekmény”⁵¹. Ennek a markáns állásfoglalásnak az ismeretében különösen érdekes lenne megismernünk a kegyelmezés szempontjait.

48 PETRÉTEI: i. m., 39.

49 Uo., 38.

50 Uo.

51 Kúria Bfv.III.1.191/2022/13. [75], BH 2024.1.3.

Több szerzőnél is felmerült: „Szükséges-e, demokratikus-e a jelenlegi formában a kegyelmi jog?”⁵² Bartos Blanka több kifogást is felvet a kegyelmezési jog szabályozása kapcsán: vitatja, helyes-e, hogy „a nép által nem közvetlenül megválasztott állami méltóságnak jogában áll indokolás nélkül felmentenie büntetőeljárás alá vont vádlottakat, elítélteket”.⁵³ Álláspontja szerint épp a diszkrecionalitás az egyik legnagyobb gond, lévén „az egyéni kérelmek alapján induló kegyelmi eljárások tekintetében a törvényi rendelkezések nem fedik le hiánytalanul a kegyelmi eljárás folyamatát, ezáltal csorbulhat a jogbiztonság”.⁵⁴ Király Tibor szerint: „A kegyelem a szuverenitás aktusa, amely az igazságszolgáltatás fölött áll. A kegyelem ellentétes a büntető igazságszolgáltatással, idegen test, feltéve, hogy az igazságszolgáltatás híven teljesítette a feladatát: az igazság és igazságosság szolgálatát. A kegyelem megakadályozza az igazságszolgáltatást, illetőleg törli annak eredményét, és benne néha olyan politikai célok érvényesülhetnek, amelyek túlmutatnak a büntetőjog és igazságszolgáltatás társadalmi küldetésén.”⁵⁵

Jóllehet a döntés diszkrecionális jellegén alapjaiban nem változtat, ám a kegyelmi eljárás átláthatósága tekintetében lényeges a már említett *KE határozat*, amely összefoglalja „az egyéni kegyelmezés jogának gyakorlása során alkalmazandó szempontokat”. Kiemeli a kegyelem kivételes jellegét és azt, hogy ez nem érinti a bűnösség kérdését; hangsúlyozza, hogy az államfő „mértányossági és humanitárius” szempontokat mérlegel, feltéve, ha olyan „különös méltánylást érdemlő okok állnak fenn, amelyeket a bíróság nem mérlegelhetett”. Nyomatékosítja, hogy „noha a döntési jogkör diszkrecionális, annak összhangban kell állnia a társadalom igazságérzetével, valamint az általános büntetőpolitikával”.

A KE határozat a mérlegelendő szempontokat konkretizálva „a terhelt egészségi állapotának végleges, illetve visszafordíthatatlan, súlyos fokú, szakértői véleménnyel alátámasztott megromlása, illetve személyi körülményeinek olyan lényeges megváltozás[át]” tekinti olyannak, ami a végrehajtást vagy annak folytatását ellehetetlenítené, illetve a büntetés jellegén túlmutató aránytalan hátrányt okozna. Ezen túlmenően a KE határozat szerint méltányosságra adhat okot az elítélt közösséget szolgáló, értékteremtő tevékenysége, további személyi körülményei, feltéve, ha a kegyelmi mentesítéséhez nagyobb társadalmi érdek társul, mint az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alkalmazásához. „A személyi körülmények, illetve azok megváltozása körében – a kegyelem ellen vagy mellette szóló szempontként – értékelendő különösen a terhelt egészségi állapota, családi körülményei, ideértve az esetleges gondozási kötelezettséget, életkora, munkavállalási képessége és motivációja, vagyoni, jövedelmi és szociális helyzete, lakhatási körülményei, a bűncselekmény elkövetése után tanúsított magatartása, megbánása, személyének jövőbeni társadalomra veszélyessége, valamint a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátétele.”

A KE határozat szándéka, a kegyelmezési döntés átláthatóbbá tétele kétséget kizáróan helyeselhető, ám a pozitív kegyelmi döntést megalapozó körülmények még ilyen

52 BARTOS: i. m., 154.

53 Uo., 153.

54 Uo.

55 KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 879.

példálózó jellegű felsorolása is nehézséget okozhat, ha az államfő a döntését utóbb mégis olyan szempontra alapozza, amelyet a határozat nem említ. Egyet kell érteni Kilényi Gézával, aki – jóllehet nem pontosan ebben az összefüggésben, de – a kegyelmi okok taxációját arra hivatkozva ellenezte, hogy a köztársasági elnök nem hozható olyan helyzetbe, hogy „igazságérzete azt sugalmazza: meg kellene adni a kegyelmet, ámde ezt mégsem teheti, mert a konkrét ügyben felmerülő nyomós ok nem szerepel a taxációban”.⁵⁶ Ezt a helyzetet pedig lehet, hogy épp a KE határozat maga idézi elő.

7. A kegyelmezési eljárás, a döntés nyilvánossága

Sem a kegyelmi jog gyakorlásával kapcsolatos eljárás, sem maga a döntés nem nyilvános, erre nézve – ideértve a köztársasági elnököt és az érintettet is – senkinek sincs tájékoztatási kötelessége. A kegyelmi döntést egyébiránt a tárgyalat ügyben sem hozták nyilvánosságra; az, hogy a korábban jogerősen elítélt személy kegyelemben részesült – mondhatni véletlenül –, csak a Kúria felülvizsgálati határozatából⁵⁷ derült ki. Bár ez is csupán a kegyelem tényére és nem annak indokára tartalmazhatott információt; utóbbit a mai napig sem ismerhettük meg, ha csak azt nem tekintjük indoknak, hogy Balog Zoltán – állítása szerint – megbizonyosodott az elítélt ártatlanságáról, és erről meggyőzte a kegyelmezési jog jogosultját is; az ezzel kapcsolatos aggályokat fentebb már kifejtettük.

A kegyelmi döntés nyilvánosságának hiányát többen kifogásolják.⁵⁸ Bartos Blanka ezen túl ellentmondásosnak látja azt is, hogy amíg a bírósági döntéseket bárki megismerheti, addig ez a kegyelmi döntések tekintetében nem lehetséges.⁵⁹ Megjegyzem, a bírósági ítéletek nyilvánossága sem azt jelenti, hogy megismerhető lenne a peres fél személyes adata, lévén az ítéletek kizárólag anonimizált formában férhetők hozzá. Ugyancsak ő veti fel, hogy „az áldozat sem kap arról értesítést, hogy az elkövetőt felmentették a büntetőeljárás vagy végrehajtás alól”, személyes megítélése szerint: „[h]a egy demokratikus jogállamban egy büntetőjogi ítélet alatt álló elítéltet felmentenek, vagy végrehajtandó büntetését lerövidítik, és ha ezen döntés nem törvényi alapokon nyugszik, hanem személyes megítélésen, arról mindenképpen joga van informálódni az adott állam területén élőknek”.⁶⁰

A kegyelmi határozat nyilvánosságának kérdését a már hivatkozott KE határozat is érinti. A határozat szerint – a személyes adatok védelme miatt – a köztársasági elnöknek nincs mozgástere az egyedi kegyelmi ügyek részleteinek nyilvánosságra hozatalában; ám „érzékelve azt a jogos társadalmi igényt, amely megkívánja, hogy a pozitív egyéni kegyelmi döntéseket megalapozó szempontok az állampolgárok számára megismerhetőek és megérthetőek legyenek”, részben ezen igény kielégítése érdekében hozta meg az említett KE határozatot, részben pedig ígéri, hogy „az egyéni kegyelem gyakorlásáról a

⁵⁶ KILÉNYI: i. m., 126.

⁵⁷ Kúria Bfv.III.1.191/2022/13. [24], BH 2024.1.3.

⁵⁸ BARTOS: i. m., 166.; GÁL: i. m.

⁵⁹ BARTOS: i. m., 166.

⁶⁰ Uo.

Sándor-palota [...] a honlapján tájékoztatja a nyilvánosságot” [KE határozat 11. pont].

A határozat nyilvánossága alapvetően azért is probléma, mert „[a] kegyelem következményeként számolni kell azzal is, hogy a kegyelemről való – akár pozitív, akár negatív – döntés a média számára is ismertté válhat, és így a közvéleményt számottevően befolyásolhatja. Ennek mértéke természetesen függ az érintett személyétől, az általa elkövetett cselekménytől, a konkrét eset közvélemény általi megítélésétől és magától a kegyelmi döntés tartalmától.”⁶¹ A tárgybeli ügy kétségkívül igazolja a fenti állítást, hiszen a közvélemény és a politikai közélet egyaránt hevesen reagált a kegyelmi döntésre, meglehetősen értetlenül fogadva azt. Ebben nyilvánvalóan meghatározó jelentősége volt annak, hogy milyen jellegű bűncselekménnyel összefüggésben marasztalták el a kegyelemben részesülőt, de aligha tagadható, hogy szerepet játszott ebben Balog Zoltán érintettsége is.

Nem feledhetjük: a büntetés üzenet, a *társadalmi rosszallás* kifejezése egyrészt a bűnelkövető, másrészt a társadalom felé; nevelő, bűnmegelőző hatást is várunk tőle. A kegyelmezés azonban épp ebbe avatkozik bele, hiszen nem engedi a kiszabott büntetés végrehajtását, ezért – megfelelő és általánosan megismerhető indokok hiányában – elbizonytalaníthatja a társadalmat, sőt, ahogyan láthattuk, annak ellenérzését válthatja ki.

1990 óta egyébként viszonylag kevés kegyelmezési eset váltott ki a tárgyalat ügryhöz hasonló éles közéleti reakciót. Talán érdemes ezek közül néhányat megemlíteni. Bizonyosan többen emlékeznek még az ún. Belovai-ügyre; a nyolcvanas években kémkedésért életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésére ítélt volt hírszerző tisztet 1990-ben Göncz Árpád kegyelemben részesítette, de csak oly módon, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésből hátralévő rész végrehajtását, ami legalább húsz év lett volna, felfüggesztette. Belovai, jóllehet még 2000-ben mentesítési kegyelemben is részesült, de – noha számos alkalommal próbálkozott – ítéletét nem minősítették semmisnek, vagyis soha nem rehabilitálták. Hasonlóképp megosztó közéleti véleményeket kiváltó eset volt 1998-ban az Agrobank vesztegetés miatt elítélt vezérigazgatójának, Kunos Péternek az ügye, akinek Göncz Árpád köztársasági elnök ugyan kegyelmet adott, ám Dávid Ibolya igazságügyminiszter ezt nem ellenjegyezte, így a kegyelmi határozat nem léphetett hatályba. Több ízben és több köztársasági elnökhöz is fordult kegyelemért Geréb Ágnes, akinek végül Áder János 2018-ban adott (részleges) kegyelmet, aminek alapján a szabadságvesztés büntetését ugyan nem kellett letöltenie, ám a kegyelmi döntés nem érintette az orvosi és szülésznői szakma gyakorlásától való eltiltást, és nem mentesítette a büntetett előlethez fűződő joghátrányok alól sem. Ezeken túl voltak még ügyek, amelyek felkeltették a közvélemény érdeklődését, így például a zaklató mostohaapját agyonlövő Simek Kitty, a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő kislányát vízbe fojtó Binder Györgyi vagy a csalás miatt elítélt Zalatnay Sarolta kegyelmi ügye.

61 PETRÉTEI: i. m., 45.

8. Felelősség a kegyelmi döntésért

A tárgyalta ügyben hozott kegyelmi döntés korábban szokatlan következményekkel járt: 2024. február 10-én mind a köztársasági elnök, mind a kegyelmi határozatot ellenjegyző korábbi igazságügyminiszter lemondott. (Utóbbi lemondásának volt némi különös bája, hiszen már nem viselt kormányzati tisztséget, ezért „csak” országgyűlési képviselői mandátumáról mondhatott le.) A lemondásokat a média és a közvélemény a döntésért vállalt felelősséggént értékelte. Érdekes ezért megvizsgálni, kinek és milyen jellegű felelőssége lehet a kegyelmi döntésben.

A köztársasági elnök számára az Alaptörvény 13. cikk (2) bekezdése szerint az Alaptörvényt vagy – tisztsége gyakorlásával összefüggésben – valamely törvényt szándékosan sértő, illetve a szándékos bűncselekményt megvalósító magatartás alapozhat meg felelősséget. Ebből fakadóan a formálisan jogszerű és szabad belátás körébe tartozó döntésekért, amilyen a kegyelmi határozat is, az államfő jogi értelemben nem felel(het). A döntésért viselt politikai felelősség lényege, hogy a döntés meghozója tisztségéből emiatt leváltható. Ám e tekintetben láthatjuk: „Az alkotmányjogi kánonban evidencia [...], hogy a köztársasági elnöknek nincs politikai felelőssége.”⁶² A kegyelmi eljárás során hozott döntés, lévén feltételei jogilag nem szabályozottak, alapja a döntéshozó értékvalasztása, politikai döntés, „viszont nem tartozik politikai felelősséggel, [...] ez a döntés bár kritizálható, nem eredményezheti az elnöki megbízatás megszűnését”.⁶³ A köztársasági elnök döntéséért a politikai felelősséget az ellenjegyző miniszter viseli, ennek „magyarázata, hogy politikai döntés ne maradjon politikai felelősség nélkül”.⁶⁴ „A minisztert ennek folytán az ellenjegyzés vagy annak megtagadása kérdésében érdemi – politikai mérlegelésén alapuló – döntési jog illeti meg, azaz a politikailag nem vállalható esetekben az ellenjegyzést megtagadhatja.”⁶⁵

Kilényi Géza vitatja a köztársasági elnök felelőtlenségének és az ellenjegyző miniszter felelősségének szembeállítását: „Minden olyan választott tisztségviselő, aki tisztségében újraválasztható, akkor is visel politikai felelősséget, ha egyébként az Alkotmány szerint az Országgyűlésnek nem tartozik felelősséggel. [...] A politikai felelősség abban nyilvánul meg, hogy [...] nem kerül sor újraválasztására.”⁶⁶

A kegyelmi ügyben hozott döntés a közvéleményben „erőteljes kritikát is kiválthat, így politikai értékelést kaphat, amely felveti a politikai felelősség kérdését is”.⁶⁷ A tárgyalta ügy egészen pontosan ilyen következményekkel járt: mind a média, mind a közvélemény a döntés meghozóját és ellenjegyzőjét egyaránt felelősnek tartotta, és ők úgy érezték, hogy ezt mindkettőjüknek viselniük kell, holott – a fent kifejtettek szerint – politikai felelősséggel csak az ellenjegyző miniszter tartozott volna, aki pedig

62 CSINK: i. m., 2.

63 Uo., 3.

64 Uo.

65 PETRÉTEI: i. m., 39.

66 KILÉNYI: i. m., 121–122.

67 PETRÉTEI: i. m., 45.

ekkor már rég nem volt miniszter, sőt a kormány tagja sem. Az Alaptörvény módosítása, az ellenjegyzési jog megszüntetése óta a helyzet annyiban egyszerűsödött, hogy a kormány tagjának felelőssége az államfő politikai döntéseiért fel sem merülhet, bár ez nem jelenti egyben azt is, hogy ezzel a köztársasági elnök politikailag felelőssé válna a kegyelmi döntéseiért.

Összefoglalás

A dolgozat megírását, ahogyan már említettem, jelentős részben az a – református közéletben gyakorta elhangzott – érvelés inspirálta, hogy a kegyelem (köz)jogi és teológiai jellege egymástól olyannyira eltér, hogy a konkrét ügyben tulajdonképpen nem is a hitbéli, hanem csupán a jogi kérdéseken lenne a hangsúly. Ez a megkülönböztetés azonban fölöttébb vitatható, mert ahogyan mások⁶⁸ is kiemelik, és ezzel magam is egyetértek, a kegyelem *lényege* mind jogi, mind teológiai megközelítésben azonos, egymással analóg: mindkét szempontból a fókuszban tudniillik a *bűnösség* áll. Az „ártatlanság” sem a teológiai, sem a világi felfogás szerint nem lehet „jogalap” a kegyelemre, lévén mind az isteni, mind az elnöki kegyelem merituma jól láthatóan közös: *kegyelmet csupán bűnös ember kaphat*, tudniillik csak ő szorul rá. Épp ez mutatja meg a kegyelem intézményének – mindkét értelmezés szerinti – félreértését: saját hivatkozása szerint ugyanis Balog Zoltán közbenjárásának oka az a meggyőződés volt, hogy az elítélt ártatlan.

Ugyanígy közös sajátosság, hogy a kegyelemre sem érdemessé, sem érdemtelenre nem válhatunk, hiszen a *kegyelem leglényege éppen a büntetés ki nem érdemelt elengedése*. Megjegyzem: talán ezért sem szerencsés, hogy a KE határozat meghatároz bizonyos, a kegyelmezési eljárásban irányadó szempontokat, mert ezzel azt a látszatot keltheti, hogy ezek, és csak ezek meglete alapozhatja meg a pozitív kegyelmi döntést.

A *különbség* a kegyelem jogi és hitbéli felfogásában leginkább talán abban ragadható meg, hogy amíg a világi kegyelmezés során megengedett a mérlegelés arra nézve, hogy erre ki méltó, s ki nem, addig a protestáns megközelítésű isteni kegyelem tekintetében ilyen mérlegelés nincs, és nem is lehet. Bár az ember bűnös, és mint ilyen, büntetés (ítélet) „hatálya” alatt áll, és ez alól semmi jócselekedete meg nem szabadíthatja, de a bűnei sem foszthatják meg végérvényesen a kegyelemtől. Ennek „jogalapja”, hogy Jézus Krisztus kereszthalálával eleget tett az ember bűneiért, ezzel kieszközölve számára a kegyelmet, és a bűnös ember ennek elfogadásával, bűnei megvallásával – Isten ingyen kegyelméből – bűnbocsánatot, kegyelmet nyerhet.

A köztársasági elnök ugyan a kegyelmezés során az emberi erkölcsi mérce alapján – épp diszkrecionális jogából fakadóan – lehet „személyválogató”, de az isteni kegyelem sosem ilyen. És ez utóbbi az, amiért szüntelen hálaadással kell lennünk!

68 KODÁCSY: i. m.

ABSZTRAKT

A kegyelem jogi természetéről a kegyelmi ügy kapcsán

A köztársasági elnök 2023 áprilisában kegyelmet adott a bicskei gyermekotthon igazgatóhelyettesének, akit korábban a bíróság bűnösnek talált, és elítélt. Az elnöki döntésről – amelyről egyébként csak 2024 elején szerzett tudomást a közvélemény – heves politikai, közéleti vita bontakozott ki, ami kegyelmi ügyként vált ismertté. Az a körülmény, hogy a cselekmény kiskorúakkal szembeni szexuális visszaéléssel összefüggő bűncselekményhez kapcsolódott, a közvélemény számára elfogadhatatlanná tette a kegyelmi jog gyakorlását. Később kiderült: a kegyelmi ügy meghatározó szereplője Balog Zoltán püspök és akkori zsinati elnök volt. Az ő személyes, általa sem vitatott érintettsége kihatott a református egyház megítélésére is.

A református közösségeken belüli polémia természetesen elsősorban a kegyelem teológiai, biblikus értelmezésére, a kegyelmi botrány református egyházra gyakorolt hatására, az egyház és állam viszonyának problémáira koncentrált, de emellett fel-felbukkantak a kegyelem közjogi, büntetőjogi vonatkozásaival kapcsolatos érvelések is, amelyek az elnöki kegyelem *jogi* természetének félreértéséről tanúskodtak. Ma már jól látható: a református közéleti diskuszióban a konkrét ügy tanulságaként sok más, morális, illetve a református egyház szervezetét, vezetését, működését érintő súlyos kérdés is felmerül, és a kialakult vita messze nem szorítkozott a kegyelem értelmezésének hitbéli kérdéseire.

A dolgozat az elnöki kegyelem szorosan vett jogi vonatkozásait, illetve ezek tükrében a tárgybeli ügy tanulságait kívánja tárgyalni; különösen az előbb említett félreértések okán nem mellőzhető, hogy megkíséréljük tisztázni az ügy kapcsán felmerülő – szigorúan vett – közjogi kérdéseket. Indokolja ezt az is, hogy az egész probléma mégiscsak egy elsődlegesen közjogi, büntetőjogi problémából „nőtt ki”; és emellett az sem érdektelen, hogy – épp a kegyelem jogi jellegéből fakadóan – milyen tanulságokkal kell szembenéznünk a „kegyelmi ügyben” tanúsított egyházi vezetői magatartások kapcsán.

Kulcsszavak: kegyelmi jog, egyház és állam, kegyelmi botrány, kegyelmi ügy, közjog

ABSTRACT

On the Legal Nature of Clemency in the Context of the Clemency Case

In April 2023, President Katalin Novák granted a presidential pardon to Endre K., the former deputy director of the Bicske orphanage, who had previously been found guilty and sentenced by the court. The President's decision, which, eventually, only became known to the public in early 2024, sparked a fierce political and public debate, which became known as the 'clemency scandal'. The fact that K's offence was linked to a high-profile child abuse case, the granted presidential pardon caused a large public uproar, and a large part of the society deemed it unacceptable. Later emerged that a key figure in the clemency case was Bishop Zoltán Balog, who at the time was the synod president. His personal involvement – which he himself did not deny – also affected the public perception of the Reformed Church.

The debate within the Reformed Church communities ranged from the theological and biblical interpretation of grace, through the impact on the Reformed Church and its connection with Hungarian state, to arguments on the public and criminal law implications of the presidential pardon; unfortunately, these latter oftentimes were misunderstanding the legal nature of the case. Now, it is clear that this case has served as a lesson and the ensuing debate regarding the interpretation of clemency was by no means confined to questions of faith. The debate raised not only moral questions, but during the discussion other serious issues have emerged concerning the organization, leadership and functioning of the Reformed Church.

The scope of this paper is strictly confined to the legal implications of a presidential pardon and the case. Given the aforementioned legal misunderstandings, the paper seeks to clarify the public law issues arising from the case. The need for this is strongly justified by the fact that the whole problem has, after all, emerged from a primarily public and criminal law issue. Furthermore, the paper touches upon the lessons to be drawn from the public conduct of the leaders of the Reform Church during the ‘clemency scandal’.

Keywords: clemency, church and state, clemency case, public law